

DŽ. M. KUCI

POLJAK

Prevod s engleskog
Arijana Božović

— Laguna —

Naslov originala

J. M. Coetzee

THE POLE

Copyright © 2023 by J. M. Coetzee

All rights are reserved by the Proprietor through the world.

”By arrangement with Peter Lampack Agency, Inc.

350 Fifth Avenue, Suite 5300

New York, NY 10118 USA.”

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Hvala Marijani Dimopulos,
Žoržu Loriju i Valeri Majls
na savetima i sugestijama
tokom pisanja *Poljaka*.

The image shows a page of handwritten musical notation on aged paper. The notation is arranged in several systems, each consisting of a vocal line and a piano accompaniment line. The piano part features complex rhythmic patterns, including sixteenth and thirty-second notes, often beamed together. The vocal line contains various note values and rests. A dark, decorative banner with a scalloped edge is centered over the page, containing the Latin text "DEO PRVI" in a white, serif font. The banner is flanked by ornate scrollwork. The overall appearance is that of a historical manuscript or score.

DEO PRVI

1. Žena je prva koja mu zadaje probleme, a ubrzo potom stiže i muškarac.

2. U početku ima savršeno jasnu predstavu ko je ta žena. Visoka je i graciozna; po konvencionalnim merilima možda i ne bi prošla kao lepotica, ali markantnih je crta – tamna kosa i oči, visoke jagodice, pune usne – dok njen glas, tihi kontraalt, poseduje neku rafiniranu privlačnu moć. Seksi? Ne, nije seksi, i svakako nije zavodljiva. U mladosti je mogla biti seksi – kako i ne bi s takvom figurom? – ali sada, u četrdesetim, neguje određenu distancu. Hoda – to posebno pada u oči – bez njihanja kukovima, klizeći tlom uspravna, gospodstvena čak.

Tako bi sažeo njenu spoljašnost. A što se tiče njenog ja, njene duše, biće vremena da se i to razotkrije. U jedno je ubeđen: ona je dobra osoba, ljubazna, druželjubiva.

3. Muškarac je veći problem. U konceptu je, i on, savršeno jasan. On je Poljak, sedamdesetogodišnjak, vitalan sedamdesetogodišnjak, koncertni pijanista najpoznatiji kao izvođač Šopena, ali kontroverzan izvođač: njegov Šopen uopšte nije romantičan već naprotiv nekako strog i uzdržan, Šopen kao baštinik Baha. Utoliko je on retka pojava na koncertnoj sceni, dovoljno retka da privuče malobrojnu ali upućenu publiku u Barseloni, gradu u koji su ga pozvali, gradu u kom će upoznati tu ženu, gracioznu i blagog glasa.

Ali nije Poljak čestito ni izronio na svetlost kad počne da se menja. S tom upečatljivom grivom srebrne kose, tim osobenim tumačenjima Šopena, Poljak obećava da će biti dovoljno izrazita ličnost. Ali kad je reč o duši, osećajnosti, zabrinjavajuće je neproziran. Klavir svira s dušom, tu nema spora; ali duša koja njime gospodari je Šopenova, a ne njegova. Pa ako ta duša ostavlja utisak neobične oporosti i oštine, moglo bi to ukazivati na određenu suvoću u njegovom vlastitom temperamentu.

4. Odakle dolaze, taj visoki poljski pijanista i ta elegantna žena klizećeg hoda, bankareva supruga koja dane

provodi čineći dobra dela? Cele mu godine kucaju na vrata, tražeći da ih pusti unutra ili pak odbaci i preda zaboravu. Sada, konačno, je li došao trenutak za njih?

5. Poljak dobija poziv od takozvanog Kruga koji priređuje mesečne resitale u Sali Mompu, u Gotičkoj četvrti Barselone, i čini to već decenijama. Resitali su otvoreni za javnost, ali karte su skupe i publika je mahom imućna, vremešna, i konzervativnog ukusa.

Dotična žena – zove se Beatris – članica je odbora koji rukovodi serijalom. Ona tu ulogu prihvata kao građansku dužnost, ali i zato što veruje da je muzika sama po sebi dobra, kao što je ljubav dobra, ili dobročinstvo, ili lepota, dobra već i po tome što ljude čini boljim ljudima. Iako je potpuno svesna da su ta njena uverenja naivna, ona ih se drži svejedno. Inteligentna je osoba ali nesklona refleksiji. Jedan deo njene inteligencije čini svest da višak refleksije može paralizovati volju.

6. Odluku da upute poziv Poljaku, čije je ime toliko načičkano slovima *w* i *z* da niko iz odbora i ne pokušava da ga izgovori – zovu ga naprosto „Poljak“ – donose tek nakon izvesnog dvoumljenja. Nije ga predložila ona, Beatris, već njena prijateljica Margarita, pokretački duh iza

koncertnog serijala, koja je u mladosti studirala na konzervatorijumu u Madridu i o muzici zna mnogo više od nje.

Poljak je, kaže Margarita, u svojoj domovini prokrčio put jednoj novoj generaciji izvođača Šopena. Pustila je u cirkulaciju kritički prikaz nekog koncerta koji je održao u Londonu. Po rečima kritičara, moda tvrdog, perkusionističkog Šopena – Šopena kao Prokofjeva – odigrala je svoje. A nikad ta moda i nije bila ništa više od reakcije modernista na brendiranje francusko-poljskog majstora kao delikatnog, sanjarskog, „ženskog“ duha. Sada je na pomolu istorijski autentičan Šopen, stišanog tonaliteta i italijanskog ugođaja. Poljakovo revizionističko čitanje Šopena, premda malo odveć intelektualizovano, zaslužuje sve pohvale.

Ona, Beatris, nije sigurna da bi joj legla celovečernja doza istorijski autentičnog Šopena, a iskreno sumnja, što je kudikamo bitnije, i da bi prilično trezveni Krug to s oduševljenjem prihvatio. Ali Margarita srčano brani svoj stav, a Margarita joj je prijateljica, pa i ona odlučuje da ga podrži.

Poziv je zatim upućen Poljaku, s predloženim datumom i predloženim honorarom, i on ga je prihvatio. Sada je došao i taj dan. Čovek je stigao letom iz Berlina, neko ga je dočekaao na aerodromu i odvezao do hotela. Plan je da ga uveče, posle resitala, ona, Margarita i Margaritin muž, izvedu na večeru.

7. Zašto i Beatrisin muž neće biti u tom društvu? Odgovor: zato što on nikad ne dolazi na događaje pod patronatom Koncertnog kruga.

8. Plan je u osnovi jednostavan. Ali onda iskrsava problem. Dotičnog jutra Margarita joj telefonom javlja da se razbolela. Koristi baš taj dosta formalan izraz: *caído enferma*, razbolela se. A od čega se razbolela? O tome ni reći. Neodređena je, i to namerno, po svemu sudeći. Ali na resital definitivno ne dolazi. Ni ona ni njen muž. Da li bi dakle ona, Beatris, bila srce da preuzme dužnosti domaćice, drugim rečima, da se postara da njihovog gosta na vreme prebace od hotela do auditorijuma, te da mu kasnije obezbedi zabavu, ako bude želeo da ga zabavljaju, kako bi po povratku u domovinu mogao reći prijateljima: *Da, dobro sam se proveo u Barseloni, sve u svemu. Da, dobro su brinuli o meni.*

„U redu onda“, kaže Beatris, „preuzeću to na sebe. I nadam se da ćeš brzo ozdraviti.“

9. Poznaje Margaritu od detinjstva kad su zajedno išle u školu kod časnih sestara; oduvek se divila smelom duhu svoje prijateljice, njenoj preduzimljivosti, njenom društvenom samopouzdanju. Sada mora da preuzme

njenu ulogu. Šta li će to iziskivati, ta večernja zabava za čoveka na proputovanju kroz nepoznat grad? Zacelo, u tim godinama, neće očekivati seks. Ali sigurno će očekivati laskanje, pa i flertovanje. Flertovanje nije veština kojom se ikad u životu potrudila da ovlada. Margarita je drugačija. Margarita ume s muškarcima. Ona, Beatris, lepo se zabavljala, ne jednom, posmatrajući svoju prijateljicu u osvajačkim pohodima. Ali nema želje da je imitira. Ako njihov gost ima visoka očekivanja u domenu flerta, biće razočaran.

10. Poljak je, tvrdi Margarita, „apsolutno nezaboravan“ pijanista. Ona ga je slušala uživo, u Parizu. Je li moguće da se nešto dogodilo između njih dvoje, Margarite i Poljaka, uživo; te da je Margaritu, nakon što je isposlovala njegovu posetu Barseloni, u poslednjem trenutku uhvatila trema? Ili je njenom mužu konačno prekipelo, pa je izdao dekret? Treba li tako razumeti „razboljevanje“? Zašto sve mora da bude tako komplikovano!

I sad još mora da brine o tom strancu! Nije realno očekivati da on govori španski. A šta ako ni engleski ne govori? Šta ako je on tip Poljaka koji govori francuski? Jedini stalni članovi Koncertnog kruga koji govore francuski su Lesinski, Ester i Tomas; a Tomas, koji je prevalio osamdesetu, počeo je da poboleva. Kako će se

Poljak osećati kad mu, umesto vrcave Margarite, podmetnu oronule Lesinske?

Ne raduje se predstojećoj večeri. Kakav je to samo život, pomišlja, život putujućeg zabavljača! Aerodromi, hoteli, svi različiti a opet svi isti; domaćini koje treba istrpeti, svi različiti a opet svi isti: ushićene sredovečne žene u pratnji muževa koji se dosađuju. Dovoljno da čoveku zatre svaku iskru u duši.

Ona bar nije sklona ushićenju. Kao ni ćeretanju. Ako Poljak posle nastupa bude poželeo da se povuče u mrzovoljnu tišinu, hladno će mu uzvratiti istom merom.

11. Prirediti koncert, pobrinuti se da sve teče glatko, nije to mala stvar. A sav taj teret sada je pao na nju. Provodi popodne u koncertnoj sali, gnjaveći osoblje (njihov šef, zna iz iskustva, ima spore reflekse), štiklirajući detalj po detalj. Da li je lista detalja neophodna? Nije. Ali upravo će svojom posvećenošću detaljima Beatris dokazati da poseduje vrline marljivosti i kompetentnosti. U poređenju, Poljak će se pokazati kao nepraktičan, nepreduzimljiv. Ukoliko se vrlina može zamisliti kao kvantitet, onda veći deo Poljakove vrline odlazi na muziku, tako da mu jedva nešto i preostaje za opštenje sa svetom; dok se Beatrisina vrlina troši ravnomerno u svim pravcima.

12. Promotivne fotografije prikazuju čoveka kvrgavog profila i bujne bele kose koji zuri u neodređenu tačku pred sobom. Prateća biografija kaže da je Vitold Valčikijevič rođen 1943, te da je koncertni debi imao sa četrnaest godina. Zatim slede spisak nagrada koje je osvojio i probrana diskografija.

Pita se kako je izgledalo biti rođen 1943, u Poljskoj, usred rata, bez ičega za jelo osim čorbe od kupusa s ljuskama od krompira. Ometa li to fizički razvoj? I šta biva s duhom? Hoće li se pokazati da Vitold Valčikijevič nosi, u kostima, u duhu, tragove gladovanja u detinjstvu?

Beba koja neutešno plače u noći, plače od gladi.

Ona je rođena 1967. Godine 1967. niko u Evropi nije morao da jede čorbu od kupusa: niko u Poljskoj, niko u Španiji. Nikad nije upoznala glad. Nikad. Blagoslovena generacija.

A jednako su blagosloveni i njeni sinovi. Izrasli su u energične mlade ljude duboko posvećene svojim projektima za uspeh u životu. Ako su ikad neutešno plakali u noći, bilo je to zbog pelenskog osipa, ili iz čiste obesti, a ne zato što su skapavali od gladi.

Po tom porivu za uspehom, njeni sinovi povukli su na oca, a ne na majku. Otac im je neosporno uspeo u životu. A što se majke tiče, to se još ne može reći sa sigurnošću. Je li dovoljno što je dva tako dobro uhranjena i energična mlada muška bića porinula u svet?

13. Ona je inteligentna osoba, dobro obrazovana, načitana, dobra supruga i majka. Ali niko je ne uzima ozbiljno. Kao ni Margaritu. Kao ni ostale iz njihovog Kruga. Dame iz visokog društva: nije teško zbijati šale na njihov račun. Podsmevaju im se zbog dobrotvornog rada. Podsmevaju se i one same sebi. Kakve li komične sudbine! Bi li joj ikad i na pamet palo da je to ono što je čeka?

Možda je to pravi razlog što je Margarita baš danas izabrala da se razboli. *¡Basta!* Dosta više tog dobrotvornog rada!

14. Njen vlastiti muž drži se podalje od Koncertnog kruga. On veruje u zasebne sfere aktivnosti. Suprugina sfera aktivnosti trebalo bi da bude samo njena.

S vremenom su se udaljili, ona i njen muž. Upoznali su se kao studenti; bio je njena prva ljubav. U tim ranim danima gajili su jedno prema drugom veliku strast, nezasitnu. Istrajavala je ta strast čak i nakon što su dobili decu. Onda je jednog dana više nije bilo. Njemu je bilo dosta. Kao i njoj. Pa ipak je ostala verna supruga. Muškarci joj se nabacuju, ona takve priče izbegava, ne zato što joj ne prijaju već zato što taj korak još nije preduzela, korak koji samo od nje zavisi, korak od Ne do Da.

15. Prvi put ugleda Poljaka, uživo, kad on izađe na podijum, nakloni se, i sedne za stajnjeve.

Rođen 1943, dakle ima sedamdeset dve godine. Kreće se s lakoćom; izgleda bolje nego što bi se očekivalo.

Pada joj u oči koliko je visok. Ne samo visok nego i krupan, s grudnim košem koji kao da će mu svakog časa iskočiti iz sakoa. Povijen nad klavijaturom, liči na ogromnog pauka.

Teško je zamisliti da bi te velike šake iz klavijature mogle da izmame nešto nežno i umilno. Ali očigledno mogu.

Imaju li muški pijanisti urođenu prednost nad ženama: šake koje bi na ženi delovale groteskno?

Dosad se nije mnogo bavila šakama, šakama koje će sve učiniti za svoje vlasnike poput poslušnih, neplaćenih slugu. Njene vlastite šake nisu ništa posebno. Šake žene koja se bliži pedesetj. Ponekad ih diskretno sakrije. Šake odaju koliko si star, kao i vrat, kao i nabori kože ispod pazuha.

U doba njene majke, žena se u javnosti još uvek mogla pojaviti u rukavicama. Rukavice, šeširi, velovi: poslednji tragovi jedne minule epohe.

16. Druga stvar koju uočava na Poljaku jeste njegova kosa, koja je ekstravagantno bela, ekstravagantno talasava i nadignuta poput kreste. Da li se on tako priprema za nastup, pita se: sedeći u svojoj hotelskoj sobi dok mu

frizer brižljivo doteruje talase? A možda je i prestroga. Među maestrima iz njegove generacije, sledbenicima *Abbé* Lista, bujna kosa, proseđa ili bela, verovatno spada u standardnu opremu.

Godinama kasnije, kad se epizoda s Poljakom već povuče u istoriju, zamisliće se nad tim ranim utiscima. Veruje, u celini uzev, u prve utiske, kad srce izrekne svoj sud, bilo spremnošću da se otvori prema strancu ili da od njega ustukne. Njeno srce nije poželelo da se otvori prema Poljaku kad ga je videla kako odlučno stupa na podijum, zabacuje tu grivu od kose, i posvećuje se klavijaturi. Sud njenog srca: *Kakav pozer! Kakav ostareli klovn!* Trebaće joj vremena da prevlada tu prvu, instinktivnu reakciju, da Poljaka vidi u njegovom punom sopstvu. Ali šta znači *puno sopstvo*, kad smo kod toga? Šta ako Poljakovo puno sopstvo podrazumeva i to da bude pozer, ostareli klovn?

17. Večernji resital podeljen je na dva dela. Prva polovina sastoji se od jedne Hajdnove sonate i jedne plesne svite Lutoslavskog. Druga polovina rezervisana je za Šopena i njegova dvadeset i četiri Preludijuma.

Hajdnovu sonatu svira u čistim, jasnim potezima, kao da demonstrira kako velike šake ne moraju biti nezgrapne, već naprotiv mogu skladno da plešu jednako delikatno kao i damske.

Ti mali komadi Lutoslavskog za nju su novost. Podsećaju je na Bartoka, na njegove seljačke plesove. Dopadaju joj se.

Više joj se dopadaju nego Šopen koji potom sledi. Poljak se možda proslavio kao izvođač Šopena, ali Šopen kojeg ona poznaje intimniji je i suptilniji od toga što on nudi. Njen Šopen poseduje moć da je uznese iz Bari Gotika, iz Barselone, i prenese je u salon nekog velikog letnjikovca u dalekim poljskim ravninama, dok se dug letnji dan kotrlja ka smiraju, povetarac nadima zavese, i u sobu navire miris ruža.

Ti zanosi, to gubljenje u ekstazama: prevaziđena predstava, po svemu sudeći, o tome kako muzika deluje na slušaoca – prevaziđena pa verovatno i sentimentalna. Ali večeras ona baš to želi, a Poljak baš to ne pruža.

Aplauz je, nakon poslednjeg Preludijuma, ućtiv ali bez entuzijazma. Nije ona jedina koja je došla da čuje kako jedan pravi Poljak svira Šopena, i ostala razočarana.

Na bis, kao gest prema domaćinima, izvodi jedan kratak Mompuov komad, svirajući prilično odsutno, zatim bez tračka osmeha nestaje sa scene.

Da li je baš danas nakrivo nasaden ili je uvek takav? Hoće li se javiti svojim da se požali na prijem koji su mu priredili katalonski malograđani? Postoji li kod kuće neka Madam Poljakinja da sasluša njegove žalbe? Ne izgleda kao oženjen čovek. Izgleda kao čovek

s ružnim razvodima iza sebe, i bivšim ženama koje škrguću zubima, žele mu sve najgore.

18. Poljak, kako se ispostavlja, ne govori francuski. Govori, međutim, engleski, koliko-toliko; dok ona, Beatrix, budući da je dve godine provela na koledžu Maunt Holiok, taj jezik tečno govori. Poliglote Lesinski stoga su prekobrojni. Ali dobrodošli svejedno, utoliko što će preuzeti deo domaćinskog tereta s njenih pleća. Ester pre svega. Ester je možda stara i pogrbljena, ali bistra je kao bistar potok.

19. Izvode ga u restoran u koji rutinski vode izvođače, italijanski lokal po imenu Bofini s viškom tamnozelenog pliša u dekoru ali s pouzdanim šefom kuhinje iz Milana.

Nakon što su posedali za sto, Ester prva započinje razgovor. „Mora biti da je teško, maestro, vratiti se na zemlju posle boravka u oblacima vaše uzvišene muzike.“

Poljak nakrivi glavu, niti potvrđuje niti poriče te oblake u kojima je boravio. Izbliza nije tako lako prikriti znakove starosti. Ima kese ispod očiju; koža mu se na vratu odvisila; nadlanice su mu pegave.

Maestro. Najbolje da to odmah razjasne, pitanje ime-nâ. „Ako smem da pitam“, kaže ona, „kako bi trebalo

da vas oslovljavamo? Mi u Španiji imamo teškoća s poljskim imenima, kao što ste sigurno već primetili. A ne možemo vas cele večeri zvati *maestro*.“

„Ime mi je Vitold“, kaže on. „Možete me zvati Vitold. Molim lepo.“

„A ja sam Beatris. Naši prijatelji su Ester i Tomas.“

Poljak diže praznu čašu u čast troje novih prijatelja: Ester, Tomas, Beatris.

„Sigurna sam, Vitolde“, kaže Ester, „da nisam prva koja bi vas lako pobrkala s onim slavnim švedskim glumcem, svakako znate na koga mislim.“

Sablasni osmeh preleće preko Poljakovog lica. „Maks fon Sidou“, kaže. „Moj loši brat. Prati me kud god da krenem.“

U pravu je Ester: isto izduženo, turobno lice, iste izbledele plave oči, isto uspravno držanje. Ali glas je razočaranje. Nedostaje mu ona duboko grlena rezonanca lošeg brata.

20. „Ispričajte nam nešto o Poljskoj, Vitolde“, kaže Ester. „Recite nam zašto je vaš zemljak Frederik Šopen izabrao da živi u Francuskoj umesto u svojoj domovini.“

„Šopen bi se vratio u Poljsku da je duže živeo“, odgovara Poljak, složivši glagolska vremena oprezno ali korektno. „Bio je mlad čovek kad je otišao, bio je mlad

čovjek kad je umro. Mladi ljudi nisu srećni kod kuće. Oni traže avanturu.“

„A vi?“ , kaže Ester. „Da li ste, poput njega, i vi bili nesrećni u domovini kad ste bili mladi?“

Ovo je prilika za Poljaka, Vitolda, da im ispriča kako je izgledalo biti mlad i obuzet nemirom u njegovoj nesrećnoj domovini, kako je čeznuo da pobegne na dekadentni ali uzbudljivi Zapad, ali on tu priliku propušta. „Sreća nije najvažniji... najvažniji sentiment“, kaže. „Svako može biti srećan.“

Svako može biti srećan ali za nesreću je potreban neko izuzetan, neko izuzetan poput mene – je li to njegova poruka? Odjednom čuje sebe kako govori. „A šta je onda najvažniji sentiment, Vitolde? Ako sreća nije važna, šta jeste važno?“

Za stolom zavlada tajac. Primećuje kako se Ester i njen muž načas zgledaju. *Nije valjda rešila da bude naporna? Ti naporni sati što se pružaju pred nama – da li će ih učiniti još napornijim?*

„Ja sam muzičar“, kaže Poljak. „Meni je muzika najvažnija.“

Ne odgovara na njeno pitanje, zaobilazi ga, ali nije ni bitno. Ono što bi volela da pita, ali to ne čini: *A šta je s Madam Vitold? Kako se ona oseća kad joj muž kaže da sreća nije važna? Ili ta Madam i ne postoji – da nije Madam već odavno pobegla da nađe sreću u naručju nekog drugog?*

21. On ne pominje Madam Vitold ali pominje ćerku koja je stekla muzičko obrazovanje, zatim se preselila u Nemačku da bi pevala u nekom bendu i nije se vratila. „Otišao sam jednom da je čujem. U Diseldorfu. Bilo je dobro. Ima dobar glas. Dobar glas, dobra kontrola, ne tako dobra muzika.“

„Da, mladi...“, kaže Ester. „Zaista umeju da nam slome srce. Pa opet, sigurno vam je drago – drago što znate da se muzička loza nastavlja. A vaša zemlja – kako danas stoje stvari u vašoj zemlji? Sećam se dobrog pape, bio je odande, zar ne? Jovan Pavle.“

Na temu dobroga pape Jovana Pavla, Poljak očigledno nije voljan da se izjasni. Ona, Beatris, Jovana Pavla ne smatra dobrim papom. Čak ni dobrim čovekom. Od početka joj je delovao kao spletkar, politikant.

22. Razgovaraju o mladom japanskom violinisti koji je gostovao prošlog meseca. „Izvanredna tehnika“, kaže Tomas. „U Japanu to počinje vrlo rano, muzičko obrazovanje. Sa dve godine, tri godine, dete svuda nosi violinu sa sobom. Čak i u toalet! Violina mu je deo tela, kao još jedna ruka, ruka broj tri. Sa koliko ste godina vi počeli, maestro?“

„Majka mi je bila pevačica“, kaže Poljak, „stalno sam kod kuće slušao muziku. Majka je bila moj prvi učitelj. Onda drugi učitelj, onda akademija u Krakovu.“

„Znači oduvek ste pijanista. Od malih nogu.“

Smrknuto ozbiljan, Poljak razmatra reč *pijanista*. „Ja sam čovek koji svira klavir“, kaže naposletku. „Kao čovek koji buši karte u autobusu. On je čovek i buši karte, ali nije bušač karata.“

Dakle u Poljskoj, u autobusima, još uvek imaju ljude koji buše karte – nisu ih ukinuli racionalizacijom. Možda i zato mladi Vitold nije pobegao u Pariz, po ugledu na svog muzičkog heroja. Zato što u Poljskoj imaju ljude koji buše karte i ljude koji sviraju klavir. Prvi put oseti toplinu prema njemu. *Iza te svečane fasade, pomišlja u sebi, uopšte nije isključeno da je čovek zafrkant. Nije isključeno.*

23. „Obavezno probajte teletinu“, kaže Tomas. „Ovde je teletina uvek dobra.“

Poljak nije ubeđen. „Uveče nemam veliki stomak“, kaže. Naručuje salatu i njoke sa pestom.

Veliki stomak: da nije to neki poljski idiom? Ni slučajno nema veliki stomak. Čak izgleda pomalo – traži reč koju nema potrebe da često koristi – *cadavérico*, mrtvački. Takav čovek trebalo bi da zavešta telo medicinskom fakultetu. Tamo bi se radovali što mogu da vežbaju na tim krupnim kostima.

Šopena su sahranili u Parizu, ali onda je kasnije, ako se dobro seća, ova ili ona patriotska organizacija tražila

da ga ekshumiraju i vrate u rodnu zemlju. Sićušno telo, bez ikakve težine. Sićušne kosti. Da li je takav jedan sićušan čovek dovoljno krupan, dovoljno velik, da bi mu neko čitav život posvetio – sanjar, sve u svemu, tkač elegantnih zvučnih tkanina? Ozbiljno je to pitanje, po njenom sudu.

U poređenju sa Šopenom, u poređenju čak i s njegovim učenicom Vitoldom, ona se naravno ne računa kao ozbiljna osoba. To zna i prihvata. Ali valjda ima pravo na potvrdu da ovi sati koje provodi strpljivo slušajući zvon klavirskih dirki ili struganje konjske dlake po crevima, kad bi za to vreme mogla biti na ulici i hraniti sirotinju, nisu protraćeni sati već da pripadaju nekoj grandioznijoj, raskošnijoj zamisli. *Reci nešto!*, dođe joj da kaže Poljaku. *Opravdaj svoju umetnost!*

24. Naravno da taj čovek pojma nema šta se u njoj zbiva. Za njega je ona tek deo tereta koji mora da nosi u ime izvođačke karijere: jedna od onih dosadnih bogatašica što ga ne ostavljaju na miru sve dok ne iznude svoj gram mesa. Baš ovog trenutka, na svom korektnom ali uspo-renom engleskom, on razvezuje priču kakvu zamišlja da žena poput nje želi da čuje, priču o svom prvom nastavniku klavira, koji mu je sedeo nad glavom držeći spremnu *férule* kako bi ga klepio po članku kad god pogreši.

25. „A sada nam morate otkriti, Vitolde“, kaže Ester: „od svih gradova na svetu koje posećujete, koji vam je najdraži? Gde – izuzimajući Barselonu, naravno – nailazite na najtopliji prijem?“

Uskraćujući Poljaku šansu da odgovori, da otkrije koji mu je od svetskih gradova omiljen, ona, Beatris, upada u razgovor. „Pre nego što nam to kažete, Vitolde, možemo li načas da se vratimo Šopenu? Zašto Šopen i dalje živi, šta mislite? Zašto je toliko važan?“

Poljak je hladno osmotri. „Zašto je važan? Zato što nam govori o nama samima. O našim željama. Koje nam ponekad nisu jasne. To je moje mišljenje. Koje su ponekad želje za nečim što ne možemo imati. Nečim što nam je nedostižno.“

„Ne shvatam.“

„Ne shvatate zato što ja ne objašnjavam dobro na engleskom, ni na jednom jeziku, čak ni na poljskom. Da biste shvatili morate ćutati i slušati. Pustite muziku da govori, onda ćete shvatiti.“

Nije zadovoljna. Iskrena da bude, večeras je slušala, pomno slušala, i nije joj se svidelo to što čuje. Da nema Lesinskih, da je nasamo s tim čovekom, pritislula bi ga jače. *Nije Šopen taj koji meni ništa ne govori, Vitolde, nego tvoj Šopen, Šopen koji tebe koristi kao medijum – tako bi mu rekla. Klaudio Arau – čuo si za njega? – nastavila bi – Arau ostaje, za mene, bolji interpretator,*

bolji medijum. Preko Araua, Šopen se obraća mom srcu. Ali Arau naravno nije bio iz Poljske, pa je na ponešto možda i ostao gluv, na neku osobenost u Šopenovoj misteriji koju stranci nikada neće shvatiti.

26. Veče se primaklo kraju. Na trotoaru ispred Bofinija Lesinski se opraštaju („Kakva privilegija, maestro!“). Njoj zapada dužnost da ga otprati do hotela.

Jedno do drugog u taksiju, iscrpevši teme za razgovor, sede u tišini. *Kakav dan!*, pomišlja. Jedva čeka da se baci u krevet.

Previše je svesna njegovog mirisa, mirisa muškog znoja i kolonjske vode. Naravno da je na podijumu uvek vrućina pod reflektorima. Pa onda i napor, fizički napor, kad treba pogoditi sve te dirke, jednu za drugom, ispravnim redosledom! Tako da je miris možda i oprostiv. Ali opet...

Stižu do hotela. „Laku noć, milostiva gospo“, kaže Poljak. Uzima njenu ruku i steže je. „Hvala vam. Hvala i na vašim dubokoumnim pitanjima. Neću zaboraviti.“ Zatim nestaje.

Ona zagleda sopstvenu ruku. Nakon što se načas zatekla pod tom džinovskom šapom, deluje joj sitnije nego obično. Ali neozleđeno.

27. Nedelju dana po njegovom odlasku u koncertnu salu stiže paket, adresiran na nju, s nemačkim poštanskim markama. Unutra je jedan CD – njegov snimak Šopenovih Nokturna – i notica na engleskom: „Za anđela koji je nada mnom bdeo u Barseloni. Molim se da će muzika imati šta da joj kaže. Vitold.“

28. Da li joj se sviđa taj čovek, Vitold? Možda, kad se sve uzme u obzir. Žali, blago žali, što ga više neće videti. Sviđa joj se to kako stoji uspravno, sedi uspravno. Sviđa joj se njegova pažnja, ozbiljnost s kojom je sluša kad govori. *Žena s dubokoumnim pitanjima*: drago joj je što se na to osvrnuo. A zabavlja je i njegov engleski, s tom korektnom gramatikom i faličnim idiomima. Šta joj se kod njega ne sviđa? Dosta toga. Na prvom mestu njegovi veštački zubi, suviše blistavi, suviše beli, suviše lažni.

The image shows a page of handwritten musical notation on aged paper. The score is written on multiple staves, with various notes, rests, and dynamic markings. A dark, semi-transparent rectangular box with decorative scrollwork at its corners is centered over the page. Inside this box, the text "DEO DRUGI" is written in a white, serif font, flanked by decorative flourishes. The background music includes treble clefs, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The notation includes eighth and sixteenth notes, rests, and dynamic markings such as "p" (piano) and "f" (forte).

DEO DRUGI

1. Dobro spava te noći. Ujutru se smesta ubacuje u dnevnu rutinu. Obećava sebi da će naći vremena da presluša Poljakov CD, ali onda zaboravlja.

Mesecima kasnije na ekranu joj iskače jedan mejl. Kako li je došao do njene adrese? „Uvažena gospo, trenutno držim masterklas u Ćironi na Konservatori Felip Pedrel. Vaše gostoprimstvo nije zaboravljeno. Mogu li ja vama ponuditi gostoprimstvo? Ako izvolite doći u Ćironu biću vaš domaćin sa zadovoljstvom. Dočekaću voz u bilo koje doba.“ U potpisu *Vaš prijatelj Vitold s teškim imenom.*

Ona odgovara: „Dragi Vitolde, vaši prijatelji u Barse-loni sa zadovoljstvom se sećaju vaše posete. Hvala vam na ljubaznom pozivu. Nažalost trenutno sam isuviše zauzeta da bih putovala do Ćirone. Źelim vam mnogo uspeha sa masterklasom, Beatris.“

Raspituje se naokolo. Čovek s teškim imenom govori istinu: zaista drži klavirski masterklas u Ćironi. Zašto baš Ćirona, od svih mogućih mesta? Zacelo mu nije potreban novac.

Što više razmišlja o njegovom povratku u Kataloniju, deluje joj to sve čudnije.

Piše i drugi mejl: „Zašto si ovde, Vitolde? Molim te budi iskren sa mnom. Ne podnosim lepo upakovane laži. Beatris.“

Briše *Ne podnosim lepo upakovane laži* i šalje poruku. Nisu joj samo laži nepodnošljive, već i zaobilazne fraze, igre rečima, prikrivena značenja.

Njegov odgovor stiže istog trenu. „Ovde sam zbog tebe. Ne zaboravljam te.“

2. Pušta da prođe jedan dan dok razmatra to *zbog tebe*. Šta god te reči značile na engleskom, šta god značile na poljskom koji verovatno leži iza engleskog, šta one znače u stvarnosti? Ovde je zbog nje kao što je neko u pekari zbog hleba? I šta uopšte znači *ovde*? Šta on ima od toga ako je njegovo *ovde* u Ćironi dok je njeno u Barseloni? Ili je ovde zbog nje kao što je neko u crkvi zbog Boga?

3. Dok je bila mlada, bespogovorno je sledila impulse. Uzdala se u sopstveno srce. *Da*, reklo bi srce. Ili *Ne*. Ali

(hvala bogu!) više nije mlada. Mudrija je, opreznija. Stvari vidi onakve kakve jesu.

Šta vidi u Poljakovom slučaju? Vidi čoveka na zalasku karijere koji iz nužde ili sticajem okolnosti prihvata posao koji bi mu nekad bio ispod časti (Konservatori Felip Pedrel ne spada u visoko cenjene ustanove), čoveka koji, obrevši se sam i usamljen u stranom gradu, odlučuje da prepada ženu s kojom mu se put jednom prilikom ukrstio. Ako bi odgovorila, šta bi to govorilo o njoj? Još važnije, šta o njoj govori činjenica da taj čovek očekuje da će dobiti odgovor?

4. Ako izuzme muža, nema nekog dubljeg iskustva s muškarcima. Ali slušala je tokom godina mnoge ispovesti i poverljive priče od svojih prijateljica. Pritom je hladnog oka posmatrala kako se ponašaju muškarci iz njenog sloja. Nisu ta istraživanja u njoj pobudila nikakvo poštovanje prema muškarcima i njihovim apetitima, nimalo želje da je zapljusne talas muške strasti.

Nikad nije bila veliki putnik. Njen muž smatra da nije radoznala. U tome greši. Radoznala je, duboko radoznala. Ali nije to radoznalost za beli svet, niti za seks. Pa šta je onda čini radoznom? Ona sama. Kako to da joj, uprkos svemu, pomisao na dnevnu vožnju do Dirone golica maštu, izmamljuje osmeh?